

Siemon Reker heeft met onze taal heel wat om hands

"Ik kan het vandaag niet wachten." Als een Groninger dit tegen ons zegt, weten we dat we beter de volgende dag even terug kunnen komen. Een willekeurige westerling weet dat op dat moment echter niet. Die blijft stomverbaasd staan kijken alsof ie het in Keulen hoort donderen. En zal de Groninger doorverwijzen naar een cursus Nederlands voor beginners.

De Groninger nu, kan dit psychologisch gezien interessante proces op twee manieren voortzetten. De eerste mogelijkheid is dat ie schaaachtig licht, zich knauwend, mompelend en binnensmonds verontschuldigt en z'n antwoord in het ABN vertaalt ("Nee, nee, sorry hoor, maar ik bedoel dat ik vandaag geen tijd heb"). Voor een beetje gevoelige Groninger versterkt dit echter het veelal reeds aanwezige minderwaardigheidscomplex.

De Groninger kan met de tweede mogelijkheid veel harder terugslaan. Door de westerling te confronteren met het feit dat deze misschien niet het boekje "Hou is dat?" heeft gelezen? Als ie dat namelijk wel had gedaan, wist ie wat er met "Ik kan het niet wachten" wordt bedoeld.

Zwellende tonen

"Hou is dat?" — vanaf 27 maart a.s. in geheel Nederland verkrijgbaar — is geschreven door Siemon Reker (41) uit Bedum, de enige echte streektaalfunctionaris van de provincie Groningen en schrijver van een groeiende reeks boekjes in en over het Gronings. In "Hou is dat?" staan meer voorbeelden van Gronings-in-een-Nederlands-jasje, officieel heet dat het 'Slapsma-Tiessens-proza'. Dit proza is vrij uniek, andere dialecten kennen het niet.

Wat te denken van: "Ik heb zo'n last van zwellende tonen, dokter." In het ABN: "Ik heb zo'n last van zwerende tenen,

dokter." Of "Wat heb jij daar om hands?" Oftewel: "Wat doe je daar?" Onderaan de reeks met dergelijke prachtige uitspraken — bijna aan het eind van het boek — schrijft Siemon: 'Als één van overver komt, zullen deze zinnen zo één wat Pottereels toehoren, vanzelf. Maar zo raar is het ja niet, dat Groningers ook een maal een beste raam in het voren hebben, van het ging per slot feitelijks niet om het Nederlands. 't Ging deze reis enkel om de eigenste taal van deze hele boek: het Groningers.' Wie dit met een stalen gezicht

Bij het lezen van "Hou is dat?" werd onze nieuwsgierigheid gewekt naar de persoon achter het boekje. De persoon achter meer interessante boekjes over het Gronings, zoals het Zakwoordenboekje. Alsmede de persoon achter het Radio-Noord streektaalprogramma "Aha" op de zondagochtend. En de persoon achter diverse krante-artikelen over en in de streektaal: Siemon Reker, wijd en zijd bekend van Sellingen tot Zoutkamp.

We zochten 'm maar eens op. En stelden vast dat Siemon

Groninger streektaalfunctionaris promotor bij uitstek

durft voor te lezen tijdens het NOS-journaal, krijgt de Groninger Promotion-prijs 1992.

Waardering

"Hou is dat?" heeft als ondertitel 'Het dialect van Groningen'. Klinkt behoorlijk zwaarwichtig, maar dat valt alleszins mee, bovenstaande inleiding zegt al genoeg. Het is een veelzijdig boekwerkje, dat prettig leesbaar, komisch en tegelijkertijd leerzaam is. Op een 'sappige' manier worden uiteenlopende wetenswaardigheden omtrent het Gronings beschreven. Namen, scheldwoorden, moppen, verhaaltjes, alsmede grappige anekdotes uit het leven van een streektaalfunctionaris, die meer dan full-time met z'n moedertaal bezig is.

Alle teksten en woorden die er in het Gronings in staan worden in het ABN vertaald. Niet alleen om ook de taal naar buiten toe te promoten, maar ook om het binnen de provinciegrenzen toegankelijker te maken. De schrijver wil ons graag tonen hoe mooi en veelzijdig onze taal is. Als alle Groningers dat maar oppikken, dan krijgt de taal vanzelf de waardering, die ze verdient.

Reker — ondanks zijn eigenaardige beroep - een heel gewoon iemand is, die van z'n hobby z'n werk heeft mogen maken en zich binnen z'n functie ook nog eens behoorlijk vrij kan rondbewegen. Voor de rest is er niets bijzonders aan Siemon op te merken. Huisje, boompje en beestje, getrouwd en twee kinderen en in de spaarzame vrije tijd een beetje sporten en lezen. Blaast niet hoog van de toren, is serieus en bescheiden. Kortom: een echte Grunneger.

Is dan ook geboren in het uiterste noorden van de provincie: Oethoezen. Pendelde na het kwajongenschap tussen het ouderlijk huis en de stad, waar ie op het Willem Lodewijk Gymnasium zat. Eerst met de trein, later met de bus. Gedurende die dagelijkse reizen legde Siemon de basis voor z'n huidige baan, door nauwlettend de gesprekken tussen medereizigers te volgen. Waarbij hij niet zozeer naar de inhoud luisterde, maar meer naar de eigenaardigheden van het dialect.

Hoorde Siemon iets bijzonders, werd er een stukje papier uit de buuts getoverd, waarop alles keurig werd genoteerd. En dat doet ie nog steeds. Dus as

joe n keer in bus plat proaten en der gait ain zitten schrieven dan waiten joe nou ook wel of dat is.

Goudmijn

Na het gymnasium studeerde Siemon eerst een paar jaar theologie, daarna vanaf z'n 27e Nederlands taal- en letterkunde aan de RUG. Nog steeds is hij aan de RUG verbonden (in 1989 gepromoveerd) en bekleedt daarnaast — sinds 1984 — de functie 'streektaalfunctionaris van de provincie Groningen'. Een voor hemzelf min of meer logische baan: "Tja, ik ben al vanaf m'n vijftiende bezig met die taal. Sowieso heb ik een enorme interesse voor talen. Tijdens de studie theologie richtte ik mij op de Semitische en Arabische talen, op het gymnasium volgde ik met grote belangstelling Latijn en Grieks. Ik interesseer me eigenlijk voor bijna alle talen. Waarom dan toch Gronings, tja, dat is gewoon intuïtief, het is je moedertaal. Daarbij komt dat het Gronings verder helemaal nog niet bestudeerd is, dus je zit in een goudmijn te delven. Eentje die dichtbij is en een grote rijkdom kent. Waarom zou je in Limburg antraciet halen, terwijl je hier gas hebt," verduidelijkt Siemon op een uiterst treffende wijze.

Heel wat om hands

De Groninger publiceert gemiddeld eens per jaar en volgt de ontwikkelingen — bijvoorbeeld via de Stichting "Grunneger Toal" — omtrent het Gronings op de voet. Geeft ook veel adviezen. Schreef nog niet zo lang geleden een enquête uit in het Nieuwsblad van het Noorden, waarbij de deelnemer onder meer een aantal teksten in z'n eigen taal op moest schrijven. Het werd een enorme succes, zo'n 1500 inzendingen over-

troffen alle verwachtingen en bonden de Bedumer nogal wat overuurtjes vast in z'n werkamer. Siemon Reker heeft met onze taal heel wat om hands (Slapsma-Tiessens-proza).

Het in kaart brengen van de verschillende dialecten is niet alleen een pittige, maar ook een blijvende klus. "Door allerlei oorzaken is er een enorme verschuiving gaande. Ouderen spreken anders dan hun kinderen, de kinderen daarvan spreken weer anders. Naast de regionale variatie, die weer verandert door verhuizingen. Heel interessant. Dat wil ik graag in kaart brengen, waarbij ik vooral wil weten waarom dat gebeurt."

Stimuleren

Naast deze vaste bezigheden — waarbij dankbaar gebruik wordt gemaakt van een netwerk van 500 correspondenten, verspreid over de provincie — heeft de streektaalfunctionaris een belangrijke taak in het stimuleren van het Gronings. Zonder daarbij sturend te werken. "Ik ga niet lopen roepen van 'Schaam je niet voor je taal'. Dat helpt niet. Het is beter om te laten zien en horen hoe mooi die taal eigenlijk is. Zoals de scheldwoorden. Hoe leuk die soms in elkaar kunnen zitten. Op die manier bereik je het via een omweg en stimuleer je het

dialect op een indirecte manier."

Dat er een zekere schaamte voor de eigen taal is, ontkent Siemon niet. "Nee, zeker niet. Die lastige kant van het dialect is er. Zo van 'moar nait plat mit de kinder proaten want t is beter veur heur', enzovoort. Maar diezelfde mensen die dat zeggen luisteren met plezier naar de Groningse programma's van Radio Noord. Ze vinden het hartstikke leuk als ze in Oostenrijk op de bergen een Groninger tegenkomen. Het dialect is tegelijk lastig en lustig. Waarbij het Gronings vaak pas gewaardeerd wordt als mensen ouder worden. Ten onrechte."

Onderwijs

In deze 'strijd' kan het onderwijs een belangrijke rol spelen, vermits er — alle begrip — tijd vrijgemaakt kan worden in de huidige periode van stormachtige ontwikkelingen binnen het onderwijs. Desalniettemin: "Ik denk dat als mensen in het onderwijs een klein beetje een idee hadden van het Gronings dialect, dat dan bijvoorbeeld de lessen Nederlands veel leuker zouden worden.

Maar ook de andere taallessen. Als je uit een Gronings milieu komt, of zelfs Gronings bent opgevoed, heb je het grote voordeel dat je op de achtergrond al een ander taalsysteem hebt meegekregen. Dat is een rijkdom, je kent meer woorden, meer klanken, meer constructies. Dat is voordelig, zolang

mensen daar positief tegenover staan.

Stel dat een kind uit groep B van de basisschool vanuit het dialect een fout maakt met een lidwoord. Je kunt dan als leerkracht het rode potlood hantieren. Je kunt ook proberen om te kijken of je er in de les wat mee kunt. In Noord-Groningen laat men ten opzichte van het Nederlands het woordje 'de' weg. Een foefje voor de leerlingen zou dan kunnen zijn: probeer het in het Gronings te zeggen. Laat je het weg dan is het 'de'. Laat je het niet weg, dan is het 'het'. Dan ben je een heel eind verder."

Dialectverbod

Om dit te bereiken denkt de streektaalkundige bijvoorbeeld in eerste instantie aan het bereiken van de PABO-studenten. Hetzij via nascholingscursussen, hetzij via het lesrooster. Maar in eerste instantie middels een soort van mentaliteitsverandering, onder meer door veel te publiceren. Die noodzakelijke omslag in het denken kon nog wel eens heel lang gaan duren, zo vrees Siemon. Want het zit diep. "Er is iets gek met het onderwijs. Men is al honderden jaren anti-Gronings. Er zijn kweekscholen bekend, waar het vroeger verboden was om op het plein dialect te spreken. Ouders hebben dat mee overgenomen. Die zijn de kinderen zo nauwkeurig mogelijk aan het opvoeden in het Nederlands. Ik weet uit eigen ervaring hoezeer dat dingen oproept als je toch je kinderen in het Gronings aan-

spreekt. We hebben dat een aantal jaren gedaan, waarbij andere ouders het heel gek vonden dat we dat deden. Maar die ouders vinden dat als hun 12 jaar wordt, het prachtig en fantastisch dat hun kind zoveel mogelijk vreemde talen leert. Het liefst nog Spaans en Russisch erbij. Behalve het Gronings. Ik snap dat niet, het is toch ook een verrijking. Die kinderen zijn er echt mee geholpen."

Siemon Reker, een ware promotor van het Gronings en tegelijkertijd van de Groningers zelf. Tijdens het interview bediende hij zich meerdere malen van een ijzersterk argument om het onterechte minderwaardigheidscomplex van de Groningers weg te honen: onze aardgasbel. "Je mag met een gezond gevoel van eigenwaarde constateren dat het gas een kurk is waarop de Nederlandse economie drijft. En dan is het curieus dat je op een stukje van die kurk afgeeft."

Meer chauvinisme, à la de Friezen, dus? "Nou, de situatie is hier in Groningen geheel anders. Maar de Friezen hebben met al hun chauvinisme wel veel meer bereikt. Ze halen daar heel wat meer geld, vele miljoenen, naar boven dan wij, door op de barricades te staan. Maar ik vind niet dat we dat hier moeten doen, ook al krijgen we hier niet meer dan twee ton voor het dialect. Meer geld is hier zeker gewenst, maar in alle redelijkheid kan ik dat natuurlijk niet bepleiten," luidt de hint.